

HARTOLAN KUNTA

VUODEN 2027 TALOUSARVION JA TALOUSSUUNNITELMAN 2028–2029 VALMISTELU- JA LAADINTAOHJEET

Kuntalain 110 §:n mukaan valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Sen hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä taloussuunnitelman kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnitelmakausi). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Talousarvio ja taloussuunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja –suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamisesta seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna jaksona katetaan.

Talousarvioon otetaan tehtävän ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Määräraha ja tuloarvio voidaan ottaa brutto- tai nettomääräisenä. Talousarviossa ja -suunnitelmassa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa.

Kunnan toiminnassa ja taloushoidossa on noudatettava talousarviota.

Kunnanhallitus vastaa kuntalain 39 § mukaan kunnan taloushoidosta ja valtuuston päätösten valmistelusta, minkä vuoksi sillä on päävastuu talousarvion valmistelusta. Kunnanhallitus hyväksyy talousarvion laadinta- ja suunnitteluohjeet, joiden perusteella lautakunnat laativat talousarvioehdotuksensa. Esitysten perusteella kunnanjohtaja tekee esityksen talousarviosta sekä talous- ja toimintasuunnitelman kunnanhallitukselle.

VALMISTELUN LÄHTÖKOHDAT

TULOT

Verot

Tulovero

Vuonna 2026 tuloveroprosentti on ollut 9,20 %, johon se nostettiin vuoden 2025 alusta alkaen. Esityksenä vuoden 2027 tuloveroprosentiksi on 9,20 %.

Kuntaliiton verokehikossa arvioidaan vuoden 2027 kunnallisveron tuotoksi 3.874.000 euroa

Yhteisövero

Hartolan kunnan osuudeksi yhteisöveron tuotosta arvioidaan 1.202.000 euroa.

Kiinteistövero

Kiinteistöverokantoja korotettiin vuoden 2025 alusta lukien. Vuodelle 2027 ei esitetä korotuksia. Yhteensä kiinteistöveron tuotoiksi vuodelle 2027 arvioidaan 1.875.000 euroa.

	TP 2025	TA 2026	TAE 2026	TA 2027	TS 2028	TS 2029
Kunnan tulovero	3.872.529	4.036.000	3.850.000	3.874.000	3.966.000	4.041.000
Osuus yhteisöveron tuotosta	1.280.269	1.321.000	1.200.000	1.202.000	1.268.000	1.315.000
Kiinteistövero	1.891.488	1.895.000	1.842.000	1.875.000	1.875.000	1.875.000
YHTEENSÄ	7.044,286	7.252.000	6.892.000	6.951.000	7.109.000	7.231.000

Verotulojen ennakoarvio vuodelle 2027 on 6,951 milj. euroa sekä suunnitteluvuosille 2028 noin 7,109 milj. euroa ja 2029 noin 7,231 milj. euroa. Laskelma perustuu Kuntaliiton kesäkuussa 2026 julkaisemaan verokehikkoon. Talousarvioluvut päivitetään syys-lokakuussa päivitettävän verokehikon arvioiden mukaisesti.

Valtionosuudet

Valtionosuudet koostuvat seuraavista tekijöistä:

	TP 2025	TAE 2026	TP 2027
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus	-153.449	-54.250	-137.309
Verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus	693.673	398.260	270.706
Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudet	-726.583	-744.608	-744.608
Verotulomenetysten kompensaatiot	459.573	470.841	510.959
Harkinnanvarainen valtionosuuden korotus	0	0	0
YHTEENSÄ	273.214	70.243	-100.251

Vuonna 2027 valtionosuudet kääntyvät jälleen negatiivisiksi. Verotulot ja valtionosuudet muodostavat yhdessä ns. kunnan verorahoituksen, jonka arvioidaan olevan vuonna 2027 yhteensä noin 6,851 milj. Tiedot perustuvat Valtiovarainministeriön kuntatalousohjelman painelaskelmakehikkoon sekä Kuntaliiton ennakkolisiin valtionosuuslaskelmiin. Valtionosuusarviolukuja päivitetään syksyn kuntatalousohjelman laskelmien perusteella.

Toimintatuotot

Ulkoisia toimintatuottoja kertyi vuonna 2025 yhteensä 1,969 milj. euroa ja talousarviossa 2026 on arvioitu kertymäksi 1,911 milj. euroa.

Toimintatuotot muodostuvat:

- myyntituotoista (muodostuu vesi-, jätevesi, jäte-, erilaisista korvauksista, puun myyntituloista ym.)
- maksutuotoista (päivähoito-, osallistumis-, ym. maksut)
- avustuksista ja tukiohjelmista (hankkeet ja työllistämistuet)
- vuokrista (asuntojen ja alueiden vuokrat)
- muista tuloista

Toimintatuloja arvioidaan kertyvän vuonna 2027 noin 1,946 milj. euroa.

TOIMINTAMENOT

Toimintamenojen (mukaan lukien henkilöstökustannukset) pitäisi talousarviovuodelle asettua noin 7,89 milj. euron raamiin, jotta saavutetaan nollatulot. Tämä on vaikea saavuttaa.

Talouden tasapainottamissuunnitelma on tehty vuoteen 2027 asti. Pelkästään vuonna 2024 hyväksytyn suunnitelman toimenpiteitä noudattamalla jää lisäsopeutustarvetta noin 250.000 euroa, mutta vuosille 2028-2029 tilanteen arvioidaan kohentuvan hieman. Hallintokuntien tulee pysyä niille asetetussa valmisteluraameissa ja lautakuntien tekemiin talousarvioesityksiin voidaan vielä lautakuntien käsittelyn jälkeen tehdä kunnanhallituksen käsittelyssä muutoksia, mikäli näyttää sille, että suunnittelukautta ei muuten saada tasapainoon.

Hartolan kunnan väkiluku on laskenut lähes 1000 asukkaalla viimeisen 15 vuoden aikana, joka on näkynyt paikkakunnan palvelurakenteessa heikentymisenä. Väestön väheneminen johtuu sekä luonnollisesta väestön vähenemisestä että muuttoliikkeestä. Väkiluku on nyt noin 2400 asukasta. Tilastokeskuksen arvion mukaan vuonna 2030 Hartolassa ennakoitavana olevan noin 2200 asukasta. Väkiluvun vähenemisellä on paljon vaikutuksia kunnan elinkeinoihin ja talouteen tulevina vuosina.

Tästä syystä kunnan on pystyttävä vähentämään taloudellisia riskejä (kuten kiinteistöomistustaan) tytäryhtiöissä ja edelleen kehitettävä palveluorganisaatiota ja henkilöstörakennetta edessä olevaan toiminnan muutokseen nähden. Valtuuston hyväksymä talouden tasapainottamissuunnitelma linjaa myös henkilöstökulujen vähentämistarpeita. Talousarviota valmistellaan näiden tavoitteiden pohjalta.

Jos henkilöstö vähenee hallitsemattomasti, on vaarana, että toiminnassa olevat riskit laukeavat ja sen seurauksena aiheutuu vahinkoa kunnalle, mikä ei ole henkilöstömitoituksen tarkoitus. Riskejä voi aiheutua työturvallisuudessa, ICT-yhteyksissä sekä muissa työtehtäviin liittyvissä huolellisuus- ja valvontavastuuissa. Tämän vuoksi henkilöstön tarve tulee arvioida kokonaisuutena ja tehtävien ajantasainen ja huolellinen hoitaminen on asetettava etusijalle suhteessa taloudellisiin tavoitteisiin.

Kunnan palveluksessa oli vuonna 2025 yhteensä 55,05 htv vakinaisessa palvelussuhteessa (55,26 vuonna 2024) ja 6,58 htv määräaikaista työntekijää (12,58 vuonna 2024). Yhteensä henkilöstöä vuonna 2025 oli 61,63 henkilötyövuotta. Vuonna 2026 arvio on noin 62 htv ja vuodelle 2027 arvio on 62 htv.

Henkilöstörakenteen muutokset:

- sopeuttaminen tehdään ensisijaisesti henkilöstön luonnollisen vähenemän avulla (eläkkeelle siirtymisten ja työpaikan vaihdosten yhteydessä), josta tarkempi suunnitelma annetaan vuosittain talousarvion yhteydessä.
- sopeuttaminen edellyttää muutoksia tehtäväkuviin, tehtävien yhdistämisä ja uudelleen järjestelyjä, joissain toiminnoissa ostopalvelujen hankkimista ja toiminnan automatisointia sekä digitalisaation hyödyntämistä.

Henkilöstötarpeita jatkossa on erityisesti työllisyyspalveluiden ja elinvoimapaikavarojen osalta.

Talouden tasapainottamissuunnitelma

Valtuuston kesäkuussa 2024 hyväksymä talouden tasapainottamissuunnitelma linjaa yksityiskohtaisesti toimialoittain toimenpiteitä, joilla toimintamenoja on tarkoitus kestäväällä tavalla pienentää. Nämä toimenpiteet ovat talousarvion pohjana ja niiden toimeenpano osana talousarvion valmistelua on ensiarvoisen tärkeää, mutta uusia sopeutustoimia on tehtävä jo vuoden 2027 talousarvioon.

Taloudellinen tilanne

Tilinpäätös vuodelta 2025 oli 794.452 euroa ylijäämäinen. Hartolan taseeseen kertynyt ylijäämää on 2.572.836 euroa. Tavoitteena on, että pitkällä tähtäimellä toiminta pysyy ylijäämäisenä, eikä alijäämää taseeseen pääse kertymään.

Taloussuunnitelma laaditaan tasapainoiseksi. Vuoden 2027 talousarvio sekä vuosien 2028-2029 taloussuunnitelma laaditaan vähintään nollatulokseen.

Uhat ja niihin varautuminen

Koy Vasallin taloudellinen tilanne on erittäin haastava. Kunta pyrkii vähentämään takausvastuitaan yhtiössä omistajaohjauksen kautta. Yhtiön rasitteena on merkittävä lainamäärä ja negatiivinen oma pääoma.

Kunnan ja kuntakonsernin kiinteistöomaisuus aiheuttaa kunnalle merkittävä taloudellisen riskin.

Kunnan toiminnan riskien arviointi sisällytetään kootusti talousarviokirjaan. Toimialajohtajat vastaavat oman toimialan riskiarvioinnin päivittämisestä.

TALOUSARVIO/TALOUSSUUNNITELMAESITYS

Kunnanvaltuusto vahvistaa talousarviossa ja –suunnitelmassa sekä toiminnalliset että taloudelliset tavoitteet kunnan tehtäväalueille siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan.

Kunnanhallitus ja lautakunnat:

- asettavat palvelutoimintaa ja investointihankkeita koskevat tavoitteet
- budjetoivat menoja ja tuloja koskevat arviot tehtäville ja hankkeille

Kunnanhallitus osoittaa, miten varsinainen toiminta ja investoinnit rahoitetaan

Toimialojen talousarvioesitykset laaditaan menojen osalta valtuuston nähden sitovana toimielintasolla. Toimielin on sidottu talousarviossa hyväksyttyihin toiminnallisiin ja taloudellisiin tavoitteisiin. Toiminnalliset tavoitteet esitetään selkeästi omana (2-4 kpl) kokonaisuutena. Alempitasoiset toimintaa kuvailevat selvitykset voivat olla erillisen otsikon alla.

Henkilöstösuunnitelma

Lautakunnat laativat osana talousarvioon henkilöstösuunnitelman, jossa arvioidaan suunnittelukaudella 2026-2028 henkilöstön (vakituiset ja määräaikaiset) määrä tehtävittäin, henkilöstömuutokset (eläkkeelle siirtyminen tms.) ja muutosten vaikutukset palvelutehtävien järjestämiseen.

Vakituisen viran täyttäminen ja toistaiseksi voimassa olevaan työsuhteeseen ottaminen edellyttää kunnanhallituksen rekrytointilupapäätöstä. Määräaikaisuuksiin otetaan henkilöstöä harkiten.

Talousarviovalmistelu

Toimielimet laativat talousarvion, investointisuunnitelmat ja taloussuunnitelman syyskuun aikana ja käsittelevät talousarvion lautakunnissa 16.10.2026 mennessä.

Tulot

Jokainen toimiala tarkistaa kaikki taksat ja maksut siten, että ne ovat ajan tasalla. Tulot arvioidaan todellisen arvion mukaan. Epävarmoja tuloja, myyntivoittoja ja myyntitappioita ei huomioida.

Menot

Palkat

Kunnallinen yleinen virka- ja työehtosopimus KVTES on voimassa 1.5.2025-30.4.2028.

Vuoden 2027 talousarvion palkkamenoihin varataan 2,5 %:n korotus suhteessa vuoden 2026 lopun palkkoihin.

Henkilösivukulut

Henkilöstösivukulut päivitetään palkkabudjettiin kootusti taloushallinnon toimesta.

Palvelujen ostot

Palveluiden ostot budjetoidaan siten, että kokonaiskustannukset eivät nousisi vuoden 2026 talousarvion tasosta. Tämä on haastavaa, sillä hinnat ovat nousseet merkittävästi. Toimielinten menoista kannustetaan hakemaan säästöjä. Hankintasopimukset huomioidaan budjetoinnissa ja niihin varataan riittävät määrärahat.

Jokainen toimiala etsii osaltaan lisäsäästöjä tai -tuloja vuoden 2027 talousarvioon.

Palveluiden ostoissa noudatetaan hankintalakia ja kunnan hankintaohjetta.

Aineet, tarvikkeet ja tavarat

Aineiden, tarvikkeiden ja tavaroiden ostot budjetoidaan siten, että kokonaiskustannukset eivät nousisi vuoden 2026 talousarvion tasosta. Tämä on haastavaa, hinnat ovat nousseet merkittävästi. Toimielinten menoista kannustetaan hakemaan säästöjä.

Jokainen toimiala etsii osaltaan lisäsäästöjä tai -tuloja vuoden 2027 talousarvioon.

Aineiden, tarvikkeiden ja tavaroiden hankinnoissa on huomioitava hankintaohjeet, siten että kustannustasoa saadaan pysyvämmiin laskettuihin.

Avustukset

Kunnanhallitus sekä sivistys- ja hyvinvointilautakunta myöntävät yleis- ja muita avustuksia yhteisöille vahvistamiensa ohjeiden mukaisesti. Samoin tekninen lautakunta on myöntänyt esimerkiksi yksityistieavustuksia. Avustusmäärärahat on tarkoitus pitää entisellä tasolla.

Muut toimintakulut

Muihin toimintakuluihin pyritään varaamaan 50.000 euron määräraha.

Poistot

Suunnitelman mukaisten poistojen kokonaismäärä vuonna 2027 arvioidaan olevan noin 785.000 euroa.

Investoinnit

Investointiesitykset tehdään hankkeittain perusteluineen ja kustannusarvioineen. Investointisuunnitelma on käsiteltävä ensin teknisessä lautakunnassa talousarviokäsittelyn yhteydessä, josta sitä esitetään edelleen kunnanhallitukselle.

Investointeihin luettava pienin hankintaraja on 15.000 euroa. Tätä pienemmät hankinnat kirjataan pääsääntöisesti käyttötalouden menoksi.

Investointiossa sisältää investointisuunnitelmat talousarviovuodelle ja suunnitelmavuosille. Useamman vuoden investointihanke jaetaan eri vuosille. Suunnitelma pitää sisällään myös arvioidut ulkopuoliset rahoitukset investointikohteille.

Investointiosan hankkeet selitetään ja perustellaan erikseen investointiosaan.

Talousarvio- ja taloussuunnitelmaesityksen muoto

Toimielimet laativat talousarvioehdotuksen, joka sisältää taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet. Kunnanjohtaja käy toimialajohtajien kanssa keskustelut tulo- ja menoarvioista ennen lopullisen talousarvioesityksen tekemistä.

Talousarvio laaditaan perustuen aiempaan esitystapaan ja esitetään valtuustolle. Lautakunnalle esitys tehdään kustannuspaikkatasolla.

Toiminnallisten tavoitteiden tulee olla selkeitä ja mitattavia. Tavoitteiden toteutumista seurataan puolivuotiskatsauksissa ja toimintakertomuksen toteumassa. Toimintasuunnitelmassa pyritään mahdollisimman lyhyeen ja tiivistettyyn esitystapaan.

Talousarvion kokoaminen ja palauttaminen taloushallintoon

Lautakuntien lopulliset talousarvioluvut on oltava syötettynä taloushallinnon järjestelmään 16.10.2026 mennessä.

Alustava käsittelyaikataulu

Veroprosentit hallituksessa	31.8.2026
Veroprosentit valtuustossa	syyskuussa
Lautakuntien talousarvioehdotukset	16.10.2026 mennessä
Yhteistyötoimikunnan käsittely	viimeistään 18.11.2026
Kunnanjohtajan talousarvioesitys hallitukselle	19.11.2026
Kunnanhallituksen talousarvioesitys valtuustolle	23.11.2026
Kunnanvaltuuston talousarviokokous	viikolla 50

Valtuustoseminaarien ajankohdat sovitaan tarpeen mukaan erikseen.

Hartolassa 10.8.2026

Kunnanhallitus

JAKELU:

Sivistys- ja hyvinvointilautakunta, tekninen lautakunta ja ympäristölautakunta

Kunnanhallituksen alaiset tulosalueet: Katja Koskula, Johanna Huttunen, Päivi Meriläinen

Sivistyslautakunnan alaiset tulosalueet: Tiina Kotila-Paaso, Katja Koskula, Kirta Väisänen, Katja Komonen ja Anna-Maija Muurinen, Eija Johansson

Teknisen lautakunnan alaiset tulosalueet: Janne Myntti, Markku Tuukkanen, Taina Kuivainen, Elisa Kangas-Tuhkio ja Pirjo Kemppi

Ympäristölautakunnan alaiset tulosalueet: Heinolan kaupunki (rakennusvalvonta, kaavoitus, ympäristönsuojelu)